דינרא הדריינא. דינר זהב שטבוע במטבע מלריינוס קיסר וטורייניס קיסר: **ושייפא.** שם המלך: **דמיודנין נכ"פ.** דינר של כסף בדינר צורי: **דל מייניה שמופא ואינך לפדיון הבן.** דס"ל דסלעים של בכור הם סלעים של ד' דינר והוא סלע צורי דמטי למחצה סלעים עשרים דינר: **עשרים וחד נכי דנקא הוו.** דל שתות מכ"ד ופשו עשרים ודל שתות מחד וחמש פשו כ"ף נכי דנקא: **אלא דל שמופא וווווו.** ואכתי עשרים נכי דנקא הוו דכי מדלית שתות [1] וכי הדר מדלית חדא [2] פשו עשרים נכי שתות: **אלא דל שמופא וווווו.** דל שתות מכ"ד ופשו עשרים והך לפדיון הבן מזלי: **דהוו להו עשרין מחקלי במחקלי דינרא.** במחקל דינר צורי כדפרישית: **דעשרין וחמניא** [3] **ופלגי ופלגא דנקא.** דדינרא עשרית. דדינר צורי עושין השבעה עשר דדינר ערבי והי"ל עושין כ' פשו להו שם צורים דעבדי מ' דינרים ערבייה ופלגא [4] [ופלגא] [5] דנקא דהוא פונדיון דדינר הוו י"ב פונדיונין אלא שפונדיוני צורי גדולים ושל ערבייה קטנים [6](ד) וכיון [7] דשבעה צורים עושין עשרה ערבייה מטי לכל דינר צורי דינר ערבי וחמש פונדיונין ערבייה ושבעית פונדיון [8] דלא וחשוב לשבעה דינרים חמש פונדיונין ושבעית פונדיון לכל דינר הוו להו ל"ו פונדיונין טופייחא לעשרין ג' דינרים ומשכח דשבעה הוו עשרה והי"ל הלכך ז' דינר צורים הוו עשרה והי"ל הוו עשרים ופשו שפה דינר צורים הוסף לכל דינר חמשה פונדיונין ושבעית הוו להו ל"ו פונדיונין טופייחא בגיר פורתא והוה פורתא לא חשיב [9] בין פונדיונין ועשה חומן דינר הוו ל"ו פונדיונין שני דינר ופלגא דינר ופלגא ופלגא דנקא של ערבייה. ולשון זה [10] שפירשתי כתוב בספרים ולא פירש מפני [11] שהוא דבר פשוט ולא סילא מפני מה הכי הגדול [12] כל כך פורש מפי הכבוד לעשרין מתקלי דינר למ"ח ופלגא במתקלי דינרא דהוו להו עשרין ושבעה דינרי ערבייה ופלגא דנקא. דקתני מיהת סלע של קודם ושמונה פונדיונין והיינו מרבעה דינר צורים דהכי ממרינן בקדושין (דף יב.) שם מעה כסף דינר מעה שני פונדיונין נמצא דינר י"ב פונדיונין וסלע מרבעים ושמונה למעה סלע דאורייתא מרבעה דינרין וקשיא לרבא: ומשנינן **נאמר דאוסיפו עליה.** על סלע דאורייתא הוסיפו שתות ועשתיהו למדת סלע צורי עשרים ומרבעה מעין: **יהיה.** עשרים גרה יהיה השקל משמע עוד היוה אומרת: בפרשת ערכין כתיב הוא. נמצאי ויקח קרא כתיב עשרים גרה הוא יפתות: רב אחא כהן היה ושלח רב חסדי לרב אחא: **שלח לי מר סילעא.** [13] שמתני לך יותר מדאי כרבא דאמר סלע דאורייתא שלם דינרין ותילתא דלעיל דמשמע שמתי דינרין ותילתא [14] צורי להוו חמש סלעים עשרים וחמשה סלעים: **קינטרין.** מנין דהוא עשרים קינטרין. מאה סלעים בכל שקל: **דכתיב עובר לפחות.** שבכל מקום שיש סוחרים מקבלין חומו בתורת שקלים: **והיכא דוכתא דקרו לתקלא דידהו קינטריא.** שגדול בשמות קינטרא הלכך קינטריא יהיב ליה: מפני כספה [וזכתה] של ירושלים. שהיה בלשכה והוא של הקדש ואסור לזרים וכשלקחוהו עובדי כוכבים ערבוהו עם [14] זהובים: **וחיללוה.** משמע כיון שבאו פריצים חיללוהו [15] ונפק לחולין: **הויא רובא דעלמא.** בחמיה. לעליה בעי מיתסורי כל זהבים שבעולם: **הדריינא טרייניא שיפא.** הלו היו ממטבעות של ירושלים ורובן של הלו באו מירושלים: **דינרא** הדריינא טרייניא שייפא. פירש בקונטרס הלריינא על שם הלריינוס קיסר וטורייניוס קיסר ושייפא שם המלך וקשה לר"ת דבסמוך אמר שבקשו לגנוזו משום טיבעה של ירושלים ומטבע ירושלים ממילא נהגוזל קמע (ב"ק נ:): דוד ושלמה מלך אחד וירושלים עיר הקודש מלך אחד ומומר כ"ת להלריינא היינו עגול כמו [16] (הלר הולרנא) [17] (ע"ז דף כב) וטורייניא היינו גדול [18] כי תרומת (חולין דף קכד.) **מע"ג** [19] דטורייניא בטי"ת ותרומת בתי"ו אין להקפיד ושייפא היינו שנשופה לורתו ומיהו פי' הקונטרס יש ליישב ולחלק בין בית לשון לבית שני [20] כלאמר במשנתו ושמכחן הלריינוס קיסר בפרק אין מעמידין (ע"ז דף נב.) וכן פי' בערוך [21]:

דמזדבנא בעשרים וחמש זוזי. והכי נמי אמר בריש **הזהב** (ב"מ מד:) דדינר של כסף הוא אחד מעשרים וחמשה דדינר של זהב וכן מוכח בפרק שור שנגח ד' וז' (ב"ק נו.) גבי שנים הלשמועים דינרי זהב ובפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד: ושם) גבי התקבלתי ממך דינר זהב ויש לומר דעשרה דעשרין אין זקוק של זהב אלא יותר [22] משערה זקוקים של כסף לכל היותר ואין נשתנה כל כך שער הזהב והכסף דבימי חכמי הגמרא [23] היה אלא של זהב עשרים וחמש של כסף ונראה לר"ת דדינר של זהב משקלו של כסף האמור בתורה שהם סלע דנביאים ליטרין דכתובין קינטרין חוץ מן כספו של עפרון שאע"פ שכתוב בתורה שהם קינטרין דכתיב [24] ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר [25] ואיכא דוכתא דקא קרו לקינטרא תיקלא [26] א"ר אושעיא ביקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם מפני כספה וזהבה של ירושלים עד שמצאו לו מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר [5] ובאו בה פריצים [27] וחללוה וירושלים הויא רובא דעלמא אלא אמר אביי בקשו לגנוז דינרא הדרייניא טירייאנא שייאפא מפני טבעה של ירושלים עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר ובאו בה פריצים וחללוה אמר רבי יוחנן אומר דינרא הדרייניא טרייניא שייפא דמזבנא בעשרים וחמשה זוזי דל מיניהו שתותא [6] והנך לפדיון הבן הני עשרין וחד נכי דנקא הוי אלא דל שתותא וווזא והנך לפדיון הבן אכתי עשרין נכי דנקא הוי אלא דל זווא ושתותא והנך לפדיון הבן דהוי להו עשרין מתקלי במתקלי דינרא דאינון עשרין ותמניא זוזי [7] ופלגי ופלגא דנקא [8] אמר רבא אסילעים דאורייתא תלתא ותילתא הוי דכתיב [1] עשרים גרה השקל [9] ומתרגמינן עשרין מעין ותניא שש מעה כסף דינר מיתיבי והלא סלע של קדש ארבעים ושמנה פונדיונין פונדיון זה מה טיבו קילבון לפרוטרוט [2] בתר דאוסיפו עילויהו דתניא עשרים גרה השקל למדנו לשקל שהוא עשרים גרה ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף ת"ל [3] יהיה יכול יפחות ת"ל [4] הוא רב אשי שדר ליה שבסר זוזי לרב אחא בריה [10] דרבינא בפדיון הבן שלח ליה לישדר לי מר תלתא יתירתא דאיכא עלוייהו שלח ליה לשדר לי מר תלתא אחרינא דאוסיפו עילוייהו אמר רבי חנינא כל כסף האמור בתורה סתם סלע דנביאים ליטרין דכתובין קינטרין חוץ מן כספו של עפרון שאע"פ שכתוב בתורה סתם קינטרין דכתיב [4] ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר [5] ואיכא דוכתא דקרו לקינטרא תיקלא [6] א"ר אושעיא ביקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם מפני כספה וזהבה של ירושלים עד שמצאו לו מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר [7] ובאו בה פריצים [8] וחללוה וירושלים הויא רובא דעלמא אלא אמר אביי בקשו לגנוז דינרא הדרייניא טירייאנא שייאפא מפני טבעה של ירושלים עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר ובאו בה פריצים וחללוה אמר

מיתסורי כל זהבים שבעולם: הדריינא טרייניא שיפא. הלו היו ממטבעות של ירושלים ורובן של הלו באו מירושלים: **ופלגא דנקא מבטל מבתיה בתמורת הגזוזים:** [9] **סילעין דאורייתא סלעא.** דינר צורי הוו ותילתא [10] להן עשרין מעין: **והלא סלע של קודש.** המקדיש שדהו בשנת היובל היה פודה בית זרע [מומר] [11] עשרים בחמשים (ם) סלעים. ובתורת כהנים[1] גבי מקדיש שדהו קתני כערכך יקום[1] נותן מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין למ"ט שנים של יובל והלא סלע של קודש כו' כלומר ולמה ממרנו מ"ט שנים ומ"ט פונדיונין והלא סלע של קודש מ"ח פונדיונין מבתמכא דקא פריק בית זרע ורע מומר עשרים בחמשים שקל ופונדיון: **פונדיון זה מה טיבו.** והלא לא נאמר אלא חמשים שקל כסף [12]: **קולבון לפרוטרוט.** הכרע הוא לתי פונדיון דמטי קולבון מעה קטנה לכל אחד לפרוטרוט משמע לכל אחד בפני עצמו כדאמרינן בפרק רבמון (לעיל דף ה.) והלא מנאו הכתוב סלע בפרוטרוט. קתני מיהת סלע של קודש ארבעים ושמונה פונדיונין והיינו מרבעה דינר צורים דהכי ממרינן בקדושין (דף יב.) שם מעה כסף דינר מעה שני פונדיונין נמצא דינר י"ב פונדיונין וסלע מרבעים ושמונה למעה סלע דאורייתא מרבעה דינרין וקשיא לרבא: ומשנינן **נאמר דאוסיפו עליה.** על סלע דאורייתא הוסיפו שתות ועשתיהו למדת סלע צורי עשרים ומרבעה מעין: **יהיה.** עשרים גרה יהיה השקל משמע עוד היוה אומרת: בפרשת ערכין כתיב הוא. נמצאי ויקח קרא כתיב עשרים גרה הוא יפתות: רב אחא כהן היה ושלח רב חסדי לרב אחא: **שלח לי מר סילעא.** [13] שמתני לך יותר מדאי כרבא דאמר סלע דאורייתא שלם דינרין ותילתא דלעיל דמשמע שמתי דינרין ותילתא [14] צורי להוו חמש סלעים עשרים וחמשה סלעים: **קינטרין.** מנין דהוא עשרים קינטרין. מאה סלעים בכל שקל: **דכתיב עובר לפחות.** שבכל מקום שיש סוחרים מקבלין חומו בתורת שקלים: **והיכא דוכתא דקרו לתקלא דידהו קינטריא.** שגדול בשמות קינטרא הלכך קינטריא יהיב ליה: מפני כספה [וזכתה] של ירושלים. שהיה בלשכה והוא של הקדש ואסור לזרים וכשלקחוהו עובדי כוכבים ערבוהו עם [14] זהובים: **וחיללוה.** משמע כיון שבאו פריצים חיללוהו [15] ונפק לחולין: **הויא רובא דעלמא.** בחמיה. לעליה בעי מיתסורי כל זהבים שבעולם: **הדריינא טרייניא שיפא.** הלו היו ממטבעות של ירושלים ורובן של הלו באו מירושלים:

כסף

דיקלין דכסף מתרגמינן ליה משום דקינטרין הוא דאיכא דוכתא כו': מפני טיבעה של ירושלים. שאותו מטבע היה

ע) ל"ל מיקון. וע"ע בערוך השלם ערך הדריינא.

ע) [ב"מ פז.], ע"ז נכ:, ב) [נמדבר סכ. סיפ' פינחס שפלוטה נעמו מוב], ג) ל"ק, ד) לעיל ל"ק, ה) [במוקומי פרק י"ן, ו) [ויקרא מ"ן], ז) [סמ], ח) נס"ג: ומילוה, ט) [הלרי דכמעמ"], י) [מולין מח:], כ) [וע"ז סיטו מוס' ע"ז נב: ד"ה דינרין], מ) נ"ב מנחים עבר ל"ק וכ"כ מוס' במס' מ"מ דף מד ע"ב ד"ה ל', ס) מ"ב דף מד ע"ב ד"ה ל' ל' מכ"ש, ע) [ע"ז סיטו מוס' ע"ז עשרים כו' ל"ק, פ) ל"ל זהב, ע) ל"ל דזל מומשת,

תורה אור השלם

1. זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיְיָ: שמות ל יג
2. וְכָל עֲרֶכְךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל: ויקרא כז כה
3. וּפָדוּיו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: במדבר יח טז
4. וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר: בראשית כג טז
5. וְהִסְבּוֹתִי פְּנֵי מֵהֶם וְחִלְּלוּ אֶת צְפוּנַי וּבָאוּ בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ: יחזקאל ז כב

הגהות הב"ח

(ה) גמ' דל מייניה שמופא ואינך לפדיון וכו' וזווז ואינך לפדיון הבן ואכתי: (ו) שם ופלגא דנקא בדינרא ערביא אמר רבא: (ז) רש"י ד"ה ותמני וכו' מלל זווזא פשו: (ח) ד"ה למיזן וכו' דכיון דשבעה וכו' למיזן כ"ש זווז ופלגא: (ט) ד"ה פונדיונין וכו' ושבעית פונדיון: (י) ד"ה ולא סלע וכו' בית זרע מומר שעוירים נ' שקל כסף ונמוחת כסנים:

שיטה מקובצת

(א) זווי ופלגא ופלגא דדנקא אמר רבא סילעא דאורייתא: (ב) ומתרגמינן עשרין: (ג) בריה דרבא בפדיון: (ד) מדלית שתות מכ"ה פשו כ"א נכי שתות (נכי). תי' וכי הדר מדלית נמחק: (ה) ותמניא ופלגא ופלגא דדנקא בדינרא: (ו) קטנים כיון אות ר' נמחק: (ז) צא וחשוב אות ד' נמחק: (ח) חשיב צרף פונדיונין תי' בין נמחק: (ט) זה שכתבתי כתוב בספרים ולא פירש המורה לנו כי לא פורש מפי: (י) תי' כל נמחק: (יא) מה"ד סילעא דאורייתא: (יב) ותילתא דהוו להו עשרין: (יג) תילתא דזווי שנתתי: (יד) דמטי סך אות ל' נמחק: (טו) אתא לישדר לי מר (תי' תשלח נמחק): (טז) למדת סלע צורי: (יז) עם זהבם הס"ד: (יח) גדול כמו טרטיא דפ' הגוזל קמא דאמרי' התם גבי המלוה את חבירו על המטבע והוסיפו עליו אפי' כנפיא כי תרטיא: (יט) אע"ג דטרטיא בטית תי' דטורייניא נמחק: (כ) שני שהיתה אימת מלכות עליהן: (כא) כשרה ושמא כפליים: (כב) שקנאה דוד בכסף: (כג) שקלי זהב משקל שש: (כד) שפי' דדינר של: (כה) זה מזדבן דינר: (כו) דאמר במס' שקלים שנותנים:

קינטרין. משקל גדול שקורין בלעז"ך, מלא מנה (ב"מ פז.). **עובר לסוחר.** מלמד שנכל משוס היה ממקבל בשקל ואינה מוכמת דקרו לקנטיר תיקלא (שם). **מפני כספה וזהבה של ירושלים.** שהיה הקדש (ע"ז נב:). **הדריינא טרייניא.** מטבעות של ירושלים, על שם מלכי רומי שעשו הלורות ושמם טוריינוס מלריינוס, **שייאפא.** יש ביותר שיעוף מממע יוסנו ואין הלורה ניכרת (שם).

רבינו גרשום

דינרא הדריאנא. דינר זהב של מטבע הדריאנוס קיסר: טרייניא. או של טריינוס קיסר: שייפא. כלומר על היכתן שלו שהוא כמשופשף מיושן: דל מנייהו שתותא. דעשרים וחמש ואינך לפדיון הבן. שתותא דכ"ד הוו ד' פשו להו עשרים זוז ודל שתותא דחמישי הוו כ"א נכי שתות דחד הוו ואנן קיימא לן דעשרים זוז לא פחות ולא יותר: אלא דל שתותא. דכ"ה פשו להו כ"א ודל מההוא זוז דנקא הוו כ"א נכי דנקא והדר אפיק מנייהו זוז ואינך לפדיון הבן אכתי עשרין נכי דנקא הוו: אלא דל זווא. מעיקרא מהנך כ"ה והדר דל שתותא מכ"ד פשו להו עשרין זווי דהוו פדיון הבן: סלעים דאורייתא תלתא דינרי ותילתא דינרי הוו: שש מעה כסף דינר. הוו להו י"ח מעין ג' דינר ושליש דינר הן ב' מעין היינו עשרים גרה השקל דהוו תלת' דינרי ותילתא דינר: והלא סלע של הקדש מ"ח פונדיון. הרי מ"ח פונדיונין פונדיון זה מה טיבו. התם מפרש בערכין זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף למ"ט שני יובל לכל שנה היה נותן שקל הרי מ"ט שקלים ושקל נ' היה מחלקן לפונדיונין שהן מ"ח פונדיונין והיה נותן לכל שנה שקל ופונדיון. ועוד פונדיון אחר היה מוסיף לשקל מ"ט: והוינן בה פונדיון זה מה טיבו והלא אין בשקל אלא מ"ח פונדיון ופונדיון זה מה טיבו מהיכן יוצא: קולבון לפרוטרוט. כלומר כשם שהיו מוסיפין קולבון משום הכרע פרוטרוט שני חצאי שקל כך מוסיפין פונדיון זה להכרע כל אותן מ"ט שקלים אילו היה שוקלן לפונדיונין. שמעינן מהכא דבסלע איכא ד' דינרין ואת אמרת תלתא ותילתא: בתר דאוסיפו עליה הוי ד' דינרין ת"ל: הוא דכתיב ופדויו מבן חדש תפדה כו' עשרים גרה הוא: שבסר. הוי בפדיון הבן להך חושבנא דאמר רבא סלע תלתא דינרין ותילתא דינר משום דה' סלעים הוו פדיון הבן וה' דימנין תלתא דינרין ותילתא דינר היינו שבסר דינר דהיינו [יז] זוזי נכי תילתא דדינר לפדיון הבן ואיהו שדר ליה שבסר שלמים להכי שדר ליה לישדר לי מר תילתא יתירא דאיכא עליהו דשדרית לך טפי (מרציו): דאוסיפו עלייהו. דבסלע איכא ד' דינרין ועולין ה' סלעים לכ' דינרין ואכתי מחייבת לי ג' דינרין להשלים העשרים: שאע"פ שכתוב בתורה סתם. דכתיב שקל כסף והאי שקל לאו סלעים מתרגמינן ליה אלא